

Časopis s podobami za slovensko mladino.

Štev. 6.

V Ljubljani, 1. junija 1895.

Leto XXV.

Kam greš, Gospod?

(Legenda, 29. jun. l. 67. p. Kr.)

Obtožen apostol Peter
Iz dalje obrača oči,
V večernih žarkih solnca
Židovje se Rome žari.

„Ti veš, Gospod vsevedni,
Kako mi je tesnó,
Ti veš, da čedo svojo
Pastir ostavlja težkó.

Preženi, Gospod mogočni,
Preženi mi nemir!
Ko volk mu podavi čedo,
Naj tudi pogine pastir?

.... Kaj On? In proti Romi?
Križ nese na rami lesen“
Vstrepeče apostol Peter,
Oblije pôť ga leden.

Vstrepeče in vsklikne apostol:
„Kam greš, kam greš, Gospod?“
„Tja v Romo, tja v Romo, da drugič
Tam križa neverni me rôd!“

Kot sen podoba izgine,
Apostol ostane sam:
„Prečudne je rekel besede,
In kam je izginil, kam?“

Premišlja, premišlja besede.
„Razumem, Gospod te moj:
Prerokovanje tvoje
Izpolnit grem hlapec tvoj!“

Mučenec dan drugi ostavil
Apostol Peter je svet,
Mučenec izdihnil je dušo
Na križu lesenem razpet.

Gregor Gornik.

Jamnikov stric.

(Povest. — Spisal Kajtimar.)

(Konec.)

V.

vet je odbila tisti večer stara, častitljiva Jamnikova ura. Stric je že zaklenil svojo sobo zgornjico, vendar še ni šel leč, ampak hodil je po sobi in premišljal — o Jožku in Luciju. Kar nekdo poskusi pri vratini kljuki, ni li že zaprto. Précej nato pa dene pred vrata nekaj na tla.

»Čevlji so že osnaženi, no, Jožek skrbi dobro za-me«, misli si stric ter meri nadalje svojo sobo po dolgem in počez.

Ne bi bil človek od tega ropota čevljev naštel petdeset, glej, nekaj zazveni pred stričevo sobico! Bilo je, kakor bi se bilo streslo nekaj denarja na opekasta tla. »Kaj pa to?« popraša se stric. Ni še dobro izrekel sam sebi teh besedij, kar se potrese sobica, kakor se je vselej, kadar je kdo hodil na podstrešju, ki je bilo nasprotno njegovi sobici.

»Sedaj-le imamo tička!« namuzne se stric, odpre vrata svoje sobice na stežaj, da se je svetilo na vsem podstrešju, ter stopi venkaj. Stric jo mahne naravnost proti ležišču Lucijevemu, ki je spaval navadno na podstrešju.

»Lucio, Lucio!« kliče stric, ker se pri dečkovi postelji že ni več dobro videlo. Nič odgovora, pač pa trdo smrčanje! Stric potrese Lucija, češ, zakaj se hliniš ter me varaš.

»Kaj pa je? jej, jej, kaj se je zgodilo?« čudi se Lucio. »Gospod, zakaj me budite, kaj se je pripetilo?«

»Ali nisi bil ravnokar pred mojo sobo?« dé stric ostro.

»Jaz? O ne! Sanjalo se mi je prav sedaj, da sem doma«, odreže se mladi Lah. »Kje naj bi bil?«

Stric se ugrizne v ustnice ter pusti Lucija. Pa ne, da bi šel v svojo sobico, ampak pred njo stika tako dolgo, da najde le-ondi dva goldinarska srebrnika. Brž nato pa se napoti po stopnicah navzdol k Jamnikovim.

»Jožek naj pride semkaj!« zapové skoro osorno materi.

»Jožek! Jožek!« zakličejo mati proti čumnati, spalnici Jožkovi, ne vedoč, kaj naj si mislijo o stričevem prihodu.

»Takoj; kaj je?« odgovori le-ta, ki se je že napravljal k počitku.

»Mati — pojdimo vsi sami k njemu«, pravi stric gospodarju Jamniku, ki je baš tedaj stopil v hišo, »nekaj bomo pogledali.« In šel je stric naprej, pa tako zapovedovalno, da si ga niti brat Jamnik. niti gospodinja nista upala vprašati, kaj namerja.

»Jožek, stopi semkaj!« veli stric resno. Ta uboga prestrašen, čudno se mu je namreč zdelo, kaj mu hoče stric ob tej nenavadni uri. Pa brž je vedel, kaj mu je storiti.

»Obrni žepe pri hlačah!« zapové stric še vedno osorno in resno, kakor poprej. Jožek uboga jokaje. No, v žepih ni bilo drugega, kakor stara skorjica kruha in pipec.

»Stric, kaj pa prav za prav mislite?« izpregovori sedaj Jamnikovka, zakaj sinček se ji je že smilil.

»Samo majhno potrpite«, zavrne jo kratko in mrzlo stric ter se ne dá motiti pri svojem pravilu.

»Pokaži sedaj telovnik in suknjico!« bil je zopet njegov strogi ukaz Jožku.

»Menda se gre za tisti nožek in še kako drugo tatvino«, govoril je tačas Jamnik pol tiho svoji ženi. »E, le nikar se ne boj, moj brat je pameten, Jožek pa — tako vsaj upam — pošten.«

»Nikoli bi ne bil verjel, ne, tega bi me ne bil nihče prepričal«, začudi se ta hip stric ter kaže osuplemu Jamniku in njegovi ženi pet goldinarjev, ki jih je bil dobil v notranjem žepu Jožkove suknjice.

»Kaj, ti — Jožek! si tat?« popade Jamnika jeza, da glasno zavpije ter stopi sinu korak bližje.

»Bog pomagaj, kakšno sramoto mi napravi ta otrok!« pa zajoka Jamnikovka na ves glas, da zbudi Ančko, ki je že sladko spala. Ko vidi hči mater vso solzno, zaihti še ona, čeprav ni vedela zakaj. Sedaj se uderó še Jožku debele, grenke solze po licih ter ves objokan zatrjuje svojo nedolžnost: »Stric, verjemite mi, jaz sem nedolžen; jaz vam nisem nikoli nič ukradel. Stric — res — jaz ne!«

Pa dobri stric ta večer ni poznal ne Jožka ne usmiljenja, zakaj vprašal je trdo: »Kje je pa drugo? Le vse po pravici povej, sedaj ne moreš več tajiti.«

Jožek je jokal, da bi se ga bil kamen usmilil, in trdil svojo, da ni nikoli izmaknil ne krajcarja, da ne vé, kdaj in kako je ta denar prišel v njegovo obleko; ali kaj, ko ni mogel izpričati resnice svoje trditve. Oče in mati sta vsa v skrbeh pretaknila še vse kote po čumnati, pa našla nista ničesar.

»Oh, ta otrok, ta nama bo stavil še sive lase v glavo!« zdihovala je Jamnikovka. — »Kdo bi mu bil zaupal?« pa se je čudil žalostni Jamnik.

»Za nocoj pojdi spat!« veli Jožku stric. »Pojdimo!«

Jožek je jokal, Ančki so tekale solze, Jamnikovka je ihtela, brata pa sta bila prav slabe volje.

»S šolo že ne bo nič — pa vendar nisem tat!« zajokal je glasneje Jožek, ko so se zaprla vrata čumnate.

»Kako je prišel denar v tvojo suknjico?« pozvedovala je Ančka, ki je bila popolnoma prepričana bratove poštenosti.

»Toliko vem, kakor za svojo smrt«, in jok ga je vnovič posilil.

»Veš kaj, Jožek, moliva Materi Božji na čast dve česčenamariji, morda se vse kmalu pojasni in nič hudega ne bode«, potolažila je modrejša Ančka bratca ter šepetaje začela molitvico. Jožek je ponavljal za njo in precej mu je nekoliko odleglo. Ančka je zopet kmalu zaspala, Jožek pa le ni mogel in ni mogel. In tudi pozneje, ko je že proti enajstim zatisnil oči, ni imel mirnega spanja, temveč hude sanje so ga strašile. Zdelo se mu je, da ga lové kot tatú. Komaj da ga niso že prijeli preganjalci, kar ga je rešil Lucio in spravil na varno. Šele proti jutru je začel spavati mirno spanje.

Pa Jožku v tolažbo bodi povedano, da so to noč pri Jamnikovih slabo počivali — razen Ančke. Oče in mati so bili v skrbeh zaradi Jožka. In res,

kakšen oče, kakšna mati bi bili to, če bi jih ne bolela nepoštenost sinova? Stric si je belil glavo, kako bi bilo to mogoče, da se mu tako mlad tat, prvenec v tatinstvu, ni udal.

Najnemirnejši pa je bil to noč Lucio. Tisti čas, ko je bil stric spodaj ter pestil Jožka, vlekel je vrh stopnic besede na ušesa in prav dobro se mu je zdelo vse, kar je slišal. Samo zadnje, kar je ujel, ni mu ugajalo. Stric je namreč lahko noč voščeč bratu in njegovi ženi pristavil: »Sum, res, da bije za jedenkrat na Jožka, ali nekaj drugega je pa še zmeraj mogoče. Dobro opazujta Lucija, jaz ga odslej ne izpustim za trenutek izpred očíj. Nič ni tako skrito, da bi ne bilo očito!«

Te besede toraj so vznemirile Lucija ter mu odgnale spanec za vso noč. Premetaval se je dolgo z desne na levo in obratno, naposled pa poiskal v slami ob vznožju rutico, otipal nekaj v vogelj zavezanega, spravil vse v žep ter vstal, dasi je bilo še temačno. Kmalo izvleče izza srajce še drugo ruto, potem zamrmra: »Drugače ne kaže. Bolj brez skrbi bom. Le pojdemo po svetu.« Toda predno je izvršil svoj naklep, mahiniti jo v daljnji svet, krenil jo je še k skrinji, v kateri je hranila Jamnikovka češplje. Dasi je bila tema precejšnja, odprl je skrinjo kakor bi bil že davno vaje vanjo hoditi, in jel grabiti v ruto češplje. Grabil je, grabil ter bil tako zaverovan v svoje delo, da ni opazil Jamnikovega strica, ki je na tihem prišel iz svoje sobice ter sedaj nenadoma zagrmel: »Stoj in ne gani se mi z mesta!«

Bolj bi se menda Lucio ne bil ustrašil same smrti kakor se je teh besedij. Kar odrvenel je. Stric ga urno zgrabi ter porine v svojo sobico; prižge luč in začne preiskovati ujetnika. Čutil je namreč, ker ni spal, da se je zopet potresla mizica, precej nato pa je na lahko zaškripala skrinja. Slutil je, kdo bi utegnil motiti nočni mir, zato je hitro stopil pred sobico in naletel na Lucija. No sedaj, ko je imel tatú pred seboj, pojasnilo se je vse, kar se mu je poprej le dozdevalo. Zakaj v rutici, ki jo je Lucio neznansko nerad dal iz žepa, našel je še tisti denar, kar ga je bilo premalo pri Jožku, samo okrog goldinarja je bilo zapravljenega. Izprva je Lucio tajil tatvino; ko ga je pa stric le privijal ter mu dokazal, da že tatvina češpelj priča, da tudi sicer ni poštenih rok, priznal je vse: o nožku, češpljah in denarju. Tudi to je razodel, četudi težko, da je podtaknil Jožku onih pet goldinarjev ter še prej nalašč zatrkljal ona dva goldinarja po Jožkovem odhodu izpred stričeve sobe, da bi sum zvrnil nanj.

Dan se je zaznal, dan se je naredil, velik dan je že bil, po dvorišču pred Jamnikom je bilo že vse živo, vse je bilo že na nogah, tudi Jožek in Ančka, dasi oba precej potrta — samo Lucija in strica ni bilo na izpregled.

»Kaj je stricu, da jih ni?« popraševala je Ančka.

»Na-me so hudi«, govoril si je Jožek in skoro zajokal.

Ta hip se pa zasliši iznad stopnic: »Jožek, Ančka!« Oba hkrati stečeta navzgor. »Še oče in mati naj prideta«, bil je stričev kratki ukaz. Ko so se vsi Jamnikovi začudeni zbrali, pové jim stric, kako se je vse razvozlalo, da je tat Lucio, ne pa Jožek. To je bilo veselje za vse! Jožek je bil ves radosten, da ga imajo stariši in stric zopet radi, da pojde v šolo, drugim pa se je prav

tako dobro zdelo, ker se je izkazala Jožkova poštenost. In tako veseli so bili vsi zaradi Jožka, da jim jeza ali nejevolja na Lucija ta hip še na misel ni prišla. Zato pa je dejal stric: »Lucio, ti si pa zapomni jedenkrat za vselej: čez sedem let pride vse na dan, če ne prej. Pri Jamniku, kjer si povračeval dobroto z nehvaležnostjo, ne moreš več ostati. Da pa ne boš po svetu zabredel še huje, kakor si sedaj, priporočil te bom znanemu mi rojaku tvojemu v Gradcu, in veselilo nas bo vse, če boš pri njem pošten.«

Lucio je skesan prosil odpuščenja obetajoč resnično popoljšanje. — Jeseni pa ni bilo na Jamnikovem domu ne Lucija, ne Jožka, ne dobrega — strica.

Povesti iz avstrijske zgodovine.

(Piše Al. Stroj.)

V.

Albreht II.

Albreht II. se je moral v svoji starosti bojevati s prebivalci mesta Curiha v Švici, kjer so imeli Habsburžani mnogo posestev. Meščani so se namreč uprli njegovemu namestniku. Albreht torej pride pred mesto s svojimi vojaki, da bi kaznoval uporne podložnike. Toda mesto je bilo dobro zavarovano; šest mesecev ga oblega vojvoda brez uspeha. Tedaj se pa njegovim sovražnikom pridružijo še Bazelčani in napadejo avstrijske vojake. Albreht je moral opustiti obleganje mesta Curiha in prej ukrotiti Bazelčane. Napoti se torej proti temu mestu.

Mej tem pa zadene Bazel strašna šiba božja. 18. vinotoka l. 1356. nastane silen vihar: po hribih in gorah so padala drevesa, po dolinah pa je bil silen šum. Na zemlji so nastale velikanske razpoke, iz katerih je švigal ogenj in so se vzdigovali neprijetno dišeči žvepleni pari. Nato se prične tresti, in deset sunkov je hitro drug za drugim pretresalo zemljo. Veliko vasij in 84 gradov je bilo porušenih, polovica mesta Bazela popolnoma razdejana. Mestno ozidje je razpadlo. Vrh vse nesreče nastane v mestu ogenj, in osem dnij ga ni bilo mogoče pogasiti. Bridko so zdihovali umirajoči, jokali ranjeni in bolniki, na pomoč klicali nežeči.

Ko so Albrehtovi svetovalci zvedeli, da je ponosno mesto Bazel v razvalinah, prigovarjali so vladarju, naj takoj gre z vojsko proti mestu in podjarmi prebivalce, mesto pa popolnoma uniči. Zelo nejevoljen jih zavrne plemeniti vladar: »Kdo bi si pač drznil tako nesrečne ljudi še z vojsko nadlegovati? Prav nič naj se Bazelčani ne bojé, da bi jim bil sedaj Albreht Avstrijski še — sovražnik!«

Tako je govoril Albreht, ravnal pa še veliko bolj plemenito. Vojake je takoj odpustil, svojim podložnikom okolu bližnjih posestev pa je ukazal, naj

nemudoma gredó Bazelčanom na pomoč. Ko so bili meščani še vsi zbegani in preplašeni, prišlo jim je 400 avstrijskih podložnikov pomagat; pripeljali in prinesli so s seboj živeža, lesa in denarja. Potem so jeli podirati poškodovana poslopja, kakor je ukazal Albreht. Slednjič je dal plemeniti vladar na svoje stroške sezidati poslopja v Kovaških ulicah od Renskega mostu do Žitnega trga.

Z neizbrisnimi črkami je zapisano v zgodovini blago ravnanje vrlega Albrehta, ki je tako plemenito lajšal bedo ponesrečencem po potresu. Poleg imena Albrehtovega bode pa imenovala zgodovina ime viteškega našega cesarja Franca Jožefa I. — Ljubljano, glavno mesto Kranjske in središče slovenskih pokrajin, je zadela 14. malega travna t. l. nesreča, podobna oni v Bazelu, vendar — hvala Bogu — ne tako huda. Potres je uničil veliko poslopij, nesrečnih storil premnogo družin. Naš presvitli cesar je prvi poslal 10.000 gld. podpore Ljubljančanom in 5000 gld. okoličanom. Pa to še ni bilo dovolj. Njegovi očetovski ljubezni. V svoji veliki naklonjenosti do zvestih podložnikov je 7. maja sam prišel v Ljubljano, tolažit nesrečne meščane in navdajat jih z novim upom. Hvaležni slovenski narod nikdar ne bo pozabil, da je ob veliki nesreči presvitli vladar v Ljubljani sam tolažil z lajšajočimi besedami ubogega bolnika v bolnišnici, da je dobitljivo pogledal v kuhinje, ki jih je ustanovila krščanska ljubezen revežem, in da je v potrta srca vdihnil nove upe in nove nade.

Mrtvaška glava.

(Po národni pripovedki zložil Gr. Gornik.)

Podé se pod nebom oblaki,
Viharji po zemlji bucé,
Z gradu odmeva pesen,
Z gradu se okna bliščé.

„Pozdravljam te, družba vesela,
Pozdravljam, prijatelji vas,
Da gostov obišče jo mnogo,
Odlike je hiši izraz.

Ko glave štejem drage,
Med njimi le jednega ni,
Ki v gôsti sem vabil ga davi, —
Le to mi veselje kali.

Saj veste, tam v gozdu samotnem
Stoji razrušeni hram,
Pravljica golči, da pred leti
Puščavnik prebival je tam.

Privlekla mrtvaško glavo
Iz kočé je jata psov,
Ko jezdil po gozdu sem davi,
Ko jezdil sem davi na lov :

„Gotovo si žejna in gladna,
Proseč zastavljaš mi pot,
Pa pridi drevi mi v gôsti,
Tam čaka te hleb in sod.

Če v grobu ni meje življenju,
Na grad mi pridi zvečer,
Tam čaka te družba vesela,
Na svetu ni take nikjer!“

Takó sem, prijatelji, vabil, —
Takó sem vabil zaman,
Ker v grobu je meja življenju,
Ker meja le grob je hladan!“

A čuj bobneče grmenje,
Na nebu bliski goré,
In skozi okna visoka
Mrtvaške se glave režé.

Utihne zvenk kozarcev,
Utihne pevcev glas,
V dvorano stopi starček,
Oj starček sivih las.

Na stol grajščak omahne,
Kot zid mu je bled obraz,
Ježé lasjé se gostom,
Preleta jih strah in mraz

„Zakaj, grajščak, trepečeš?
Saj vabil na grad si me svoj.
Če v grobu ni meje življenju,
Pogledat idi z menoj!“

Za starčkom zapró se vrata,
Ugasne na nebu blisk,
Utihne bobneče grmenje,
Utihne viharjev pisk.

Vesel, vesel na gradu
Odahne gost se vsak,
Odahne za grôzo se novo,
Mej njimi je mrtev grajščak.

Rešeni ujetnik.*)

Serepec Bolfenk, baš sedem že let
Vzdihuje v Istambula ječi globoki;
Zvenél mu na lích mladosti je cvet,
Okovi uklepajo nogi in roki.

Priyró iz očij mu pekoče solzé,
Pred duhom odpirajo prošli se dnovi;
In votlo prošnje ujetnika zvené,
Kot bili duhov bi skrivnostni glasovi:

„Kje časi minuli, domovja kje raj?
Kje rodna mi Štajerska zemlja je krasna?
Vrnite se časi, vrnite nazaj,
Da vidim te zopet, deželica jasna!

V zelenih ravnéh sem prepeval otrok,
Poprej svečeniška me krila je halja;
Oči zdaj zataplja solzâ mi potôk,
Od doma zdaj loči brezmejna me dalja.

Opraviti ménil Gospodu sem dar —
Kar Turčin pridêre v deželo pokojno.
Na boj je poklical i mene vladar —
Ujet pa zapustil ravnino sem bojno.

Po hiši Gospodnji moj duh hrepení,
In srce po domu let sedem vzdihuje;
A nični so upi, pomoči le ni,
Prošnjâ koprnečih mi nihče ne čuje.

Marija iz Ruš, ti jedina pomoč
Bilâ kristijanov vsekdar si rešnica,
O, reši me, stêri okove čez noč,
Rešnica, ti solzna otêri mi lica.

In da oprostiš me teh turških vezij
In da me privedeš v domovje zeleno,
Kot hlapec Gospodov ti služim vse dni,
Naj moje življenje ti bo posvečeno!“

Onemel še zadnjega vzdihâ ni glas,
Kar stresejo votlo se ječe zidovi;
Slobode zasije ujetniku kras,
Namah mi odpadejo teški okovi.

Na zemljo domačo ujetnik dospè,
Domače spet gleda ravni zaželeni;
In sloboden v Rušah Marijo spet zrè,
Prinese ji v hvalo okove jeklene.

In služi ji v Rušah poslej svečenik,
Saj Ona otela iz turške ga sile —
Okovi so čudeža tega pomnik,
Pomnik so usmiljenja Deve premile.

Angelar Zdénčan.

*) Primeri Slov. Večernice 1894, str. 49.

Ptičar.

(Povest. — Piše Basnigoj.)

V.

Gisti teden, ko so Tončkova mati polnili bisago za sinčka, kateremu je odločila stroga očetova volja, da mora od hiše za nekaj časa, raznesla se je po vasi novica: Ažmanov Cene je izginil. Uboga mati je popraševala od hiše do hiše, poizvedovala pri sosedih, ki so se vračali iz gozdov in pašnikov — ali o Cenetu ni vedel nihče ničesar. Največ je vedel povedati Tonček. Ali še ta ni vedel drugega kot to, da Ceneta ni bilo v log, kakor sta se dogovorila. Mati je pustila delo na polju, ni se menila, kaj bi jedla; zadovoljna je bila s suho skorjico kruha in ob taki hrani je begala po logu in gozdu, prehodila vse hribece in gorice ter jokajoč klicala Ceneta. Kako silno ljubi materino srce otroka! Kolikokrat je mati prosila Ceneta: »Bodi doma, uči se nekoliko in nikar mi ne greni življenja. Saj vidiš, da moram jaz od doma, da ne morem biti pri tebi, sicer umreva lakote.« Ali vsi opomini so bili zastonj. Cenetovo uho je bilo gluho za materine prošnje. In kako sedaj povračuje mati sinovo neposlušnost, kako plačuje njegovo mrzlo ljubezen?

Ko so ljudje poizvedeli, da Ceneta le ni in ga ni, zašumela je po vasi ljudska sodba: Z drevesa je padel, ko je plezal za ptiči. In marsikdo je mrzlo pristavil: Dobil je, kar je iskal. Ali materi je segel ta glas globoko v srce in ji ranil dušo ter tiral ubogo ženo po šumah in gorah, da ji je krvavela utrujena noga, da so jo pekle objokane oči, da ji je zastajal glas v prsih, ki so bile trudne od vednega klicanja. Minul je teden, ali Ceneta ni bilo od nikoder. Ptiči so veselo peli in gostoleli po drevju, kakor bi vedeli, da ni več sovražnega ptičarja. Ali v revni kočici je jokala uboga mati — po izgubljenem sinu.

Tonček se je poslovil od doma s težkim srcem. Hudo mu je bilo, ko je moral iz rojstne hiše daleč na ptuje. Živo je spoznal, da bi bilo doma vendarle bolj prijetno in da ni delal prav, ker se je potepal s Cenetom. Zdelo se mu je, kakor da bi bil Bog oba kaznoval. Cene se je izgubil, on mora pa od hiše. Zato je tudi trdno sklenil, da bo vrlo priden na Koroškem, da se čim prej vrne domov.

Ulčar in Tonček sta precej dolgo hodila v Ziljsko dolino. Včasih sta hodila peš, včasih sta pa jezdarila konje, katere je gnal Ulčar v Beljak na semenj. V Beljaku je Tonček prvič videl mestne hiše. Kar načuditi se ni mogel, da je skoro vsaka hiša večja, kot šola ali župnišče v njegovem rojstnem kraju. Že mu je bilo skoro všeč, da je šel od doma. Ali to veselje ni dolgo trajalo.

Ulčar sreča sredi trga moža — Ziljca, kateri mu je naročil, naj mu dobi kakega dečka s Kranjskega. Vesel je bil Ulčar, da je dobil moža v Beljaku, in da mu je takoj lahko izročil Tončka. Ziljec je bil vesel in takoj je kupil Tončku žemljo, da se je lažje ločil od Ulčarja. Potem je pa hodil Tonček ves ljubi dan z novim gospodarjem po mestu. Hodila sta po trgu, kupovala

mного ali malo kupila. Novi gospodar ni rad dobro plačal. Skoro se je pričelo mračiti, ali gospodar je imel še vedno novih opravkov. Srečaval se je tudi pogosto z znanci. Stali so potem sredi ceste, govorili na dolgo in široko, dostikrat govorili tako, da Tonček ni umel mnogo ali pa prav nič. Noge so ga bolele, bisagica mu je težila na ramenu, Tončku se je milo storilo po domu in solze so mu silile v oči.

Slednjič je bilo pa vendar vse dogovorjeno in nakupljeno. Tonček in gospodar sta sedla na voz ter se odpeljala domov. Drdranje voza je utrujenega dečka kmalo zazibalo v sladko spanje. Na otepu slame je zadremal in se peljal v jasno noč na tuje. Ali njegov duh je v sanjah bival doma in pripovedoval sesticam in starišem, kako velik da je svet in kako velikanske hiše so na njem.

Ko sta se vozila Tonček in Dragan proti domu, čakala je Draganova družina očeta, da se vrne s semenja. Mati je sedela pri peči; najmlajše dete je imela v naročju, v desnici je pa držala zgodbe svetega pisma in brala otrokom dogodbo o Egiptovskem Jožefu. Na stolcu je sedel Mihec in Ma-

ruška. Ta je uprav šepetala Mihcu na uho: »Ti Mihče, ti si tudi tako poreden, da bi prodal takoj našega Jožka, ko bi prišli tisti kupci iz Jutrovega.« Mihec je bil hud, da mu je Maruška kaj takega očitala. — Ali prav po krivici ni tega storila. Zakaj Mihec se je zares jezil včasih na bratca, ker ga

je moral zibati in čuvati, v tem ko so se njegovi tovariši igrali na trati. — Da bi se nekako opravičil, nameril je sestrici z roko, češ, ti lažnjivka ti, česa me dolžiš. V tem trenutku pa zaropota na dvorišču voz. Mati hitro zapre knjigo, otroci skočijo k višku in vsi na jedno grlo vskliknejo: »Oče so prišli!«

Mati hitro prižgô svetilko, otroci se usujejo skozi vrata gledat, kaj so oče kupili v mestu. Mihec je bil prvi. Ta je šel kar na voz in vsako stvar je moral posebej potipati, kakor bi imel na koncu prstov oči. Ali na vozu se prebudi Tonček. Oči si mane in začudeno gleda, kaj pomeni to. Mihec se ga skoro vstraši ali hitro se ojunači in oblastno vpraša Tončka: »Čegav pa si?«

»Ta bo naš«, odgovoré oče mesto Tončka in dvignejo zaspanega dečka z voza.

»Vidiš, Mihec, ker ti nisi priden, šel se boš učiti na Kranjsko, kako morajo otroci biti poslušni. Tale bo pa pri nas.«

»Jaz že ne«, odgovarja očetu nedostojno Mihec in ogleduje Tončka.

»Pojdite v hišo«, velé mati. Midva bova v tem razložila blago z voza.

Otroci gredó v hišo. Tonček je imel še vedno bisagico na ramenu. Ostal je kar za vrati, Draganovi otroci so ga pa obstopili. Mihec je hotel vse pregledati na Tončku. Potipal mu je suknjico, ogledoval gumbe in hlačice, ali vse je bilo drugače, kakor njegovo. Nobena reč mu ni bila všeč. Vprašal je Tončka to in ono; toda Tonček ga je malo umel, in, če je kaj odgovoril, smejali so se mu Korošci. Nazadnje je Mihec hotel videti, kaj ima Tonček v bisagi. To se mu je pa vendar preveč zdelo in kar uprl se mu je. Ali Mihec tudi ni hotel odnehati in sprla bi se bila, da niso prišli oče in mati.

Ko so mati prinesli večerjo za očeta, povabili so le-ta tudi Tončka. Toda ta se je komaj pritaknil. Ni mu dišalo, dasi je bil lačen. Tedaj se je Tonček prvič prepričal, da so resnične očetove besede: Tuji kruh ni dober.

Naša šola.

(Mladostni spomini; spisal Dobrávec.)

I.

Naša šola! — Res, čuden naslov. Vem, da že marsikateri mladih bralcev maje z glavico: kaj neki nam hoče povedati o šoli? Šola je šola. Taka je naša, kakor je bila vaša. Podobne so si kot vinar vinarju. Tako slišim ugovarjati male drobljance. Toda le počasi! Najprej povem, kakšna je bila naša šola in kakšni ljudje so hodili vanjo, potlej pa povedite vi, prijateljski moji, kakšna je vaša, in potem hočemo primerjati, v čem sta si podobni. Ej, to bo ugovarjanja, vem dobro, to bo ugovarjanja, da bi človek napolnil kar cel »Vrtec« — seveda, ko bi ga smel.

Sedaj vam povem samo o jedni reči, katero smo imeli v naši šoli, namreč zlato in črno tablico. Dvomim, da ju ima danes vaša šola, dasi bi jaz še prav dobro uporabil marsikje zlato in — tudi črno tablico. Različni so ljudje na svetu.

Seveda, časi, ko smo mi hodili v šolo, bili so prej kot včeraj. Časi se preminjajo, preminjajo se pa tudi ljudje. Zato so danes ljudje in časi drugačni kot nekdanj.

Nihče naj se torej ne čudi, če so bili ondaj, ko je prišel v našo vas učitelj gospod Brne, drugi časi. Mož je bil velik in korenjak, pa tudi strog in hud, da smo strepetali, če je stresel košato glavo in nas pogledal, kakor hoteč reči: »Koliko vas pa je?« — Začelo se je potlej vse drugo življenje, kot je bilo doma in na paši, ko smo pozabili še tisto ubogo malo črk, kar nam je ostalo od rajnega učitelja, ki je umrl pri nas dve leti pred prihodom gospoda Brneta. Da, to ni mala reč, dve leti dolge počitnice! Pa saj pravim,

da je bilo njega dnij marsikaj drugače na svetu, kot je danes. A tudi nam se je zdelo pri novem učitelju, da marsikaj ni tako, kakor je bilo prej. Dve leti ni malo časa seosebno pri mladini, ki raste in dorašča, kakor bi jo vlekel iz vode. Do dobra smo bili že pozabili, kakšno lice ima naša šola znotraj.

No, pa začeli smo z božjo pomočjo.

Poiskali smo zaprašene abecednike, potrte tablice in zarjavela peresa iz vseh kotov. Povem vam, da ni šala najti take stvari po dveletnem počitku. Vendar je bilo v nekoliko dneh vse v redu. Naš učitelj ni trpel, da bi se kdo izgovarjal. Stresel je z dolgimi lasmi, ostro pogledal nemarneža, in takoj popoldne je našel potrebno stvar, če ne doma, pa pri Roglju v prodajalnici. Ni bilo drugače. E, tedaj smo izvedeli, kaj pomeni: imej v redu svoje reči!

Kdor je sedel na koncu, opravljal je posel klopnega nadzornika. Pazil je, da smo imeli vse potrebno s seboj; dva sta bila izbrana izmed vse šole, da sta pregledovala roke, obraz in ušesa; zopet tretji so stali pri durih in nadzorovali čedenje obuvala. Povem vam, da ni bilo lahko priti umazancu ali pa brez potrebnih priprav v šolo. Vsi pazniki so zapisovali, in pregledovalci so imeli male knjižice, vsi smo se pa bali, seveda najprej teh knjižic, potem pa — ropotanja.

A nismo bili zadnji, ne, le verjemite, kadar je bilo treba slušati gospoda učitelja. Minilo je nekaj tednov, pa smo vsi vedeli, kaj je treba rednemu učencu. Pazniki so imeli čim dalje manj opravila, pregledovalci skoro nič. Ondaj si je mislil marsikdo: no, hvala Bogu, če ne bo hujšega, dozdej ni še ničesar brez potrebe. Pa glejte nesrečo! Človek ne sme nikoli hvaliti dneva pred večerom, ne dela pred zvršetkom.

Neko jutro prinese gospod Brne v šolo zlato in črno tablo. Prvi hip seveda nismo vedeli, čemu bode, zdelo se nam je pa, da bo zopet nekaj posebnega. Radovedno in strahoma smo pričakovali, kakšne nove sitnosti bodo s tem. Res, nismo se bali zastonj. Nekoliko trenotkov pozneje smo namreč vedeli že vse, in nas vseh sodba je bila takšna, da je zlata tablica že še nekaj vredna, popolnoma brez potrebe je pa črna.

Gospod učitelj je stopil na oder, pokazal nam zlato tablo in rekel:

»Ta-le je za vas vse, ki bodete pridni in se boste lepo vedli. Slovesno mu jo obesim okolu vratu in dva najpridnejša učenca bosta spremljala onega, ki jo ponese domov. Na nji bode zapisano njegovo ime in imena vseh onih, ki dosežejo to nenavadno odlikovanje. Torej pridnost in lepo vedenje sta potrebna in tablica ne bo dolgo prazna. Konec meseca jo dobi prvi.« Resno nas je pogledal naš dobri učitelj, mi smo se pa ozrli drug v drugega, kakor bi hoteli z obraza izvedeti, Bog vedi, kdo bo prvi? V tem času je že visela zlata tablica z zlato vrvico na steni, in gospod Brne je držal visoko (v zraku) prav tako veliko črno tablico ter nas gledal in opazoval naša mlada lica, če smo se je kaj ustrašili.

»To-le ponese domov oni, ki se bo v cerkvi ali v šoli vedel nespodobno; oni, ki ne bo spoštoval odraslih ljudij, in pa oni, ki bo nalašč lenaril. Dva najpridnejša učenca ga bosta spremljala na potu domov; okolo vratu mu bom pa obesil na konopno vrvico črno tablico, kjer bo zapisano njegovo ime

in imena vseh tistih učencev, ki so se tako pregrešili kot on. Torej pazite. Jaz želim, da bi visela prazna na zidu do koncu leta. Ali, ali —« ondaj nam je zapretil s prstom in takoj smo vedeli, kaj to pomeni. Nihče ni želel izvedeti, kdo bode prvi, zakaj predobro nam je bilo znano vsem, da se želja našega učitelja o črni tablici ne izpolni. Kolikokrat se prigodi, da je kdo kaznovan zastran nerodnosti, katero je napravil le po naključbi, a kaj hoče za to?

Nismo bili zadnji ne mi v naši šoli, pa marsikomu je bila predobro v mislih taka naključba: ta ali oni pa bo nakanil kakšno kosmato, seveda nehoté, nikdar ne nalašč, a stvar se bo obrnila na sitno stran, da bo kriv.

In res se je tako zgodilo.

Neko popoldne smo se podili iz šole domóv. Po zimi je bilo in lep, nov sneg kakor janjčja volna je ležal po cesti. To si morate misliti, kaj smo delali ž njim, sosebnó, če vam povem, da se je bilo vreme obrnilo tiste dni na južno in je zeblo samo toliko, kakor se reče: samo za potrebo. Doma so nam često prepovedovali kepanje s snegom in tudi v šoli smo slišali, da se lahko zgodi nesreča. A kadar je suh sneg, tedaj ni tako prijetno in tudi zebe; treba kovati železo, dokler je vroče in kepati se s snegom, ko je južen in mehak. Tako smo mislili, dasi ni bilo prav. Kepe so frčale na desno in levo kakor krogle v najhujšem boju.

Baličev Lojze nas je gledal nekoliko časa postrani, zakaj najmirnejši je bil med nami in pa k materi se mu je mudilo domóv. Lojze je bil priden dečko, a sirota brez očeta. Umrli so mu že pred leti, mati so ga preživljali z delom svojih rok. Vsi smo ga ljubili in o vsaki težji domači nalogi smo se prej sešli k njemu na posvetovanje. Ali ta dan je revež imel nesrečo.

Stisnil je torbico pod pazduho ter segel v sneg. Vrgel je jedno, dve, tri, težko da štiri, in prav tisti hip, ko se je pripravljaj vreči poslednjo, ki je bila namenjena v povračilo Rogljevemu Vladku, prikazal se je izza vogla berač Jeronim, ki je bil v naši vasi prav tako dobro znan kot križ našega zvonika. Torej prav tisti trenutek je pokazal nesrečni Jeronim glavo izza vogla, in Lojzetova kepa, ki je bila toliko namenjena beraču kot meni, ki sem stopal za Lojzetom, zadela je Jeronima v glavo, odbila mu pokrivalo in zdrsnila menda tudi mimo njegovega očesa. Berač je zaupil, kakor da mu je odletelo vsaj polovico nosa, zdihoval je celo, da smo mu zbili oko. Zapodil se je za nami. Zbežali smo in tudi Lojze je bežal, a ne daleč. Kakor da ni Lojzeta že zadosti potrla nesreča ta dan, prikaže se pred nami kakor bi vzrastel iz tal — gospod Brne, ki je rad pogledal za nami, kako kaj počenjamo po potu. Kakor živa groza je stopil med nas in berača Jeronima. Z beračem sta se kmalu domenila. — Smilil se nam je berač, a še bolj Lojze Balič. Dobro vem, da ni spal vso noč in zjutraj zgodaj je šel berača prosit oduščenja.

Z nekoliko olajšanim srcem je prišel potem v šolo, kjer so se snovale zanj še sitnejše stvari.

Vsi keparji smo imeli tisti dan »suho« kosilo v šoli, Lojzeta je čakala potem še črna tabla. Na nji so bile besede: Alojzij Balič, spodaj pa: Spoštuj starost!

Vsa vas je vedela, kaj se je bilo zgodilo. Berač je namreč hodil po vseh hišah in tožil, kako razuzdana je današnja mladina. Pravil je, da je manjkalo le malo in oko bi mu izbili. Seveda je moral Lojze plačati račun za vse.

Žalosten kakor jetnik, katerega peljejo za več let v temno ječo, stopal je tisto popoldne Baličev Lojze s črno tablico na prsih domov. Marsikomu se je smilil, in ženske — sosede so ga milovale celo na glas. Lojzetu je to zopet pripravilo solze v oči. Kakor pravi hudodelec je gledal v tla in naglo hodil med Ivaničevim Jankom in Rogljevim Vladkom, ki se je bil mej kepanjem srečno izmuznil v domačo hišo, ker so ga klicali oče. To je bila zanj jedina sreča.

Ko so šli mimo Rogljeve hiše, prosil je Lojze Vladka, da bi smel nekoliko zakriti črno tablo, zakaj oče Rogelj je bil tista leta župan v naši vaši. Že prejšnji večer je bil vse zvedel, kaj se je zgodilo z beračem. In Lojzetu se je danes celo zdelo, da stoji oče župan pri oknu, morda je celo videl, kako jezno in oblastno mu je potegnil Vladko tablico izpod suknjice, kamor jo je bil skril. Ivaničev Janko ga je nagovarjal, naj ga pusti, saj se slednjič vé, da Lojze ni nalašč kepal berača; toda Vladko ni maral, dasi je prosil Lojze, da bi smel skriti tablico samo mimo Rogljeve hiše. — Nič ni pomagalo. Obrisal si je solzno oko ter šel dalje po trnjevem potu. No, pa ko je bil mimo Rogljeve hiše, minilo je najhujše. Župana res ni bilo mej vrati. Bog vedi s čim in kako se je zamotil v hiši, zakaj oče Rogelj je hvalil in očitno grajal tudi malopridne učence. Čudno, da ga danes ni bilo na prag.

A nam se je čudno zdelo, da je Vladko tudi drugo jutro le bolj na tihem odgovarjal, kako je bilo s črno tablo. Vse je kazalo, da ga stvar ne zanima več tako kot prejšnji dan, ko bi bil kmalu ploskal samega veselja, ker je bil on prvi častna straža črni tablici. Gospod Brne ga je pogledal in rekel: »Vladko Rogelj, kdor se veseli nesreče svojega bližnjega, oni mu ne privošči sreče. Pomni to in pomisli, da bi tebi kaj takega ne bilo všeč.« — Nekaj se je moralo ž njim zgoditi tisti dan, zakaj tudi z Lojzetom je bil prijaznejši kot navadno. Vsi smo se čudili, kako je to, ker nikdo ni vedel, kaj se je zgodilo prejšnje popoldne pri Roglju. Vladko sam bi nam ne bil nikdar povedal, toda vsaka stvar mora na dan, in tudi Vladkova skušnja je prišla med svet. Povedal jo je meni in pa Ivaničevemu Janku njegov oče.

Zgodilo se je pa takole:

Baličev Lojze je bil v šoli in zunaj šole vrl dečko. Oni dan se mu je res primerila nesreča, toda to je bilo res tako naključje, da smo vsi vedeli, kako resnično je nedolžen Baličev Lojze. Zaradi tega, ker so ga ljudje sodili krivo, ni obupaval. Pravica mora zmagati — slej ali prej, mislili smo tudi vsi, in Lojze se bo že očistil onega madeža.

Četokrat je tičal v knjigi zjutraj zgodaj, ko smo mi še pretegali lene ude po postelji ali smo pa zvečer skakali okoli luž in potokov, kjer smo imeli seveda kot sami mladi bogataši — vsak svoj malin.

Tisto leto so vpeljavali v šolo in v življenje sedanjo novo mero in vago. Počasi nam je šlo v glavo kakor vsaka druga reč. Kdo bi se tudi čudil: toliko imen in toliko števil in nazadnje vse po deset. A tudi v višjem oddelku so

stvar umevali le po malo. V višjem oddelku je sedel tisto leto tudi Rogljev Vladko. On ni bil, da bi rekel, slab učenec, a največkrat je slabo naletel s tem, da se ni učil zdržema, zakaj najraje se mu je naletelo tako, da je bil prašan tedaj, ko ni bil pripravljen. Tudi ondaj ni vedel Bog ve kaj v višjem oddelku, ko je gospod Brne izpraševal novo mero in vago. Prav piškavo so odgovarjali, in Baličev Lojze, ki je bil v nižjem oddelku ter na tihem nekaj prepisaval, dvignil je roko, povedal vse, kar so bili oni prašani, potem pa mirno zopet sedel. Našemu dobremu učitelju je bilo to posebno veselje in nam vsem se je dobro zdelo.

Nekaj dnij potem ni bilo več njegovega imena na črni tablici. Tudi beraču Jeronimu se je namreč jel dečko smiliti in povedal je nekega dné, ko je nabral polno torbo milodarov, gospodu Brnetu, da ga je Lojzetova kepa samo ujezila, resnično pa je, da deček ni meril nanj, ker ga za oglom ni mogel niti videti. Izginilo je njegovo ime s sramotnega mesta in prazen prostor je čakal, da mu pride kdo drugi delat kratek čas na steno.

(Dalje prihodnjič.)

Polžek.

„Kaj ti pravim:
Jedna, dve,
Brž pokaži
Polž rogé,
Da ti hramčka ne zdrobim,
Da ne stārem tebe ž njim!“
Resno deca govori,

Polžku pa zastane kri,
Strah tako ga preleti,
Da mogoče vūn mu ni. —
Bila deca ni nemila,
Polžku hramčka ni zdrobila,
Ker je polžka Bog ustvaril,
Z žitjem hramček mu podaril.

Stanko pl. Orlovič.

Večer.

(Maloruski zložil Mlaka; prevel Smiljan Smiljanič.)

Solnce se je skrilo
Za visoke gore,
Tihi sen odeva
Log, dobrovo, bôre.
Zvonček le je čuti,
Mesec z néba seva,
V lesu drobni slavec
Mílo pesem peva.

Veter lahen vleče,
Potok mi šepče,
Sredi noči zvezdic
Jasni žar leskeče.
Brezo in smereko
Snì so že objeli,
Le pastir zamišljen
Poje sí k sviréli.

Svet kot hram je božji:
Vse v tihoti sniva,
Od napora, dela
Človek odpočiva.
Mesec kakor stražnik
Z néba se ozira,
Srčno veseli se
Zémeljskega mira.

Uganke.

(Priobčil Smiljan Smiljanič.)

-a-á-a vodi mlade roje
V sovražne zemlje, v ljute boje;
Z -a-á-i-o pa ti težko
Pogosto beliš si glavó.

(Odgonetka uganke v prihodnjem listu.)

Odgonetke ugank v 5. številki:

1. Lastovica. — 2. Grad — glad. —
3. Kol — vol. — 4. Kača — koča.

Kdo vé?

7. Kaj je posebno vzrok, da je stanovanje z vlažnimi stenami škodljivo?

8. Zakaj zamahneš s peresom proti črnilniku, da odleti nekaj črnila, ako si preveč pomočil? Kako si razjasniš škropljenje z zeleno vejico ali škropilnikom?

Odgovorna vprašanji v zadnjem listu:

5. Petelin na cerkvenem zvoniku je dokaj zanesljiv vremenik pri prostim ljudem. Petelin namreč naznanja vetrove, po vetrovih pa se ravna vreme: sever jasni, jug nam do naša dež itd. Kar je pri navadnem barometru vzrok, to je tukaj že učinek. Ako namreč pride redkejši zrak poleg gostejšega, skušata se hitro zjednačiti, tako da se pomika gostejši proti redkejšemu, ter nastane sapa ali veter. Vremenoznanci iz razlike zraka v dveh oddaljenih krajih lahko določijo, kakšen veter ima nastati v kratkem in kakšna sprememba vremena.

6. Obleka ni nobena gorka, toraj tudi nobena ne more biti gorkejša ali najgorkejša. Obleka ima le namen, našo telesno gorkoto zadrževati in braniti mrazu, da se nam ne more bližati. To nalogo pa morejo dobro izvrševati le obleke iz take snovi, ki je slab prevodnik toplote, n. pr. volna, kožuovina itd. Ko bi res obleka grela, kakor pravijo oni, ki ne znajo fizike, kajne, bi kar peč zagnili z oblčili, pa bi se segrela; morebiti bi se še krompir spekel, če bi ga dobro zavili v »najgorkejša« oblčila?!

Nove knjige in listi.

Knjižnica za mladino. Tretji snopič nam je prinesel Funtkove poslovenjene basni in izvirne otroške pesmi. Pesnik je »Vrtčevim« čitateljem že dobro poznan, ker so bile zbirki pridejane pesmice večinoma že v »Vrtcu« natisnjene. Sploh moramo reči, da so to jako lepe mladinske pesmice; vendar pam veliko bolj ugajajo izvirne nego poslovenjene, pri katerih je semtertja jezik manj detinsko priprost in pesniška oblika ne povsod tako popolna, kakor pri onih. Tudi so Hey-jeve basni v verskem oziru brez vsake barve.

Vabilo k naročbi.

Z današnjo številko poteče polletna naročnina; zato prosimo one p. n. naročnike, ki niso še poslali celoletne naročnine, naj blagovolijo to v kratkem storiti. Ob enem pa se priporočamo vsem dosedanjim prijateljem, naj nam naklonijo še novih podpirateljev opozorivši jih na naš list, ki si bode tudi še dalje prizadeval, da se bolj in bolj bliža oni popolnosti, katero zahteva dober mladinski časnik. Novi naročniki še lahko dobijo vse dosedanje številke. — Ob tej priliki prav toplo priporočamo tudi poprejšnje letnike. Res, dobro delo stori, kdor jih kupi, ker po potresu je g. Tomšičevi vse stanovanje razrušeno, da se je moralo podreti.

„Vrtco“ izhaja 1. dné vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 2 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 30 kr. Upravništvo „Vrtčev“, sv. Petra cesta št. 6. — Uredništvo sv. Petra cesta št. 76, v Ljubljani.

Izdajatelj, založnik in urednik **Ant. Kržiš.** — Natisnila Katoliška Tiskarna v Ljubljani.